

## **БОЛАШАҚ МАМАН ДАЯРЛАУДА ПЕДАГОГИКАЛЫҚ ПРАКТИКАНЫҢ МАҢЫЗЫ**

Ә.С.Ақашева, г.ғ.к., доцент, Б.Қ.Ақмолдаева, аға оқытушы, Қ.Б.Зұлпыхаров  
оқытушы, әл-Фараби атындағы ҚазҰУ Алматы қаласы

Бүгінгі студент – ертеңгі жас маман. «Қазақстан 2050» жаңа стратегиялық бағытын жүзеге асыруда болашақ мамандарға айрықша жауапкершілік жүктеліп отыр. Елбасы Н.Ә.Назарбаев Қазақстан халқына Жолдауында: «Біздің басты мақсатымыз – 2050 жылға қарай мықты мемлекеттің, дамыған экономиканың және жалпыға ортақ еңбектің негізінде берекелі қоғам құру болып отыр» - дей келе, қолжетімді және сапалы білім беруді дамыту бағытын дәйекті жүргізу басымдықтарын нақтылауды тапсырды.

Осы орайда, болашақ педагогикалық мамандардың шығармашылық әлеуетін қалыптастырудың ғылыми-теориялық негіздерін айқындау ХХІ ғасырдың ортасына қарай әлемнің ең дамыған 30 елінің қатарында енуімізге септігін тигізетіні анық.

Қазақстан Республикасының «Білім беруді дамытудың 2011-2020 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасын» іске асыру бағытында еліміздің білім беру саласы келелі табыстарға қол жеткізді. Ұлт Көшбасшысының білім беруді жаңа сапаға көтеру, оқытудың тиімді жүйесіне көшу, ғылыми зерттеулерді инновациялық процесстерге қосу арқылы әлемдік деңгейге көтеру туралы тапсырмаларын басшылыққа ала отырып, мемлекетіміздегі білім жүйесі ұтымды модернизациялануда.

Қазақтың ұлттық білімінің теориялық-әдіснамалық негізін, ғылыми-тұжырымдамалық ұстанымдары мен парадигмалық модельдерін, даму процесін анықтап, қоғамымыздың басты бағытына қарай бұру –білім жүйесінің бүгінгі және болашақтағы ісі. Осыған орай, еліміздің білім саласына қатысты ірі мемлекеттік көлемде жасалған қадамдар шығармашылық әлеуеті қалыптасқан құзыретті болашақ педагогтың кәсіби мәнді тұлғасын жетілдірудің өзекті екендігін дәлелдейді.

Бүгінгі таңда қалыптасқан еңбек нарығы білімді, шығармашылық деңгейі жоғары, әрекеттің сан түрлі саласында өз білімі мен біліктілігін қолдана алуға қабілетті мамандардың кәсіби даярлығының деңгейіне және сапасына қойылатын талаптарға өз әсерін тигізуде. Осы орайда жоғары оқу орындарының үлкен жауапкершілікті сезініп, білікті, өз ісінің шебері, бәсекеге қабілетті, кең ауқымды, жан-жақты дамыған, кәсіби құзыретті маман дайындауға ұмтылуы, өзінің бүкіл қызметін осы бағытта құруы заңды құбылыс. Себебі қоғам өзінің әлеуметтік-экономикалық және рухани дамуының мазмұны мен сипаттарының өзгеруіне және еңбек сапасына талаптың жоғарылауына байланысты өз ісін жетік білетін, кәсіби білігі мол мамандарды қажет етеді.

Қазіргі кезде әрбір қоғам алдына қойған талаптарына сәйкес "маман моделін" маман профилиограммасын жасау міндеті - ғалымдардың назарын өзіне аударуда. Бұл міндетті шешуге байланысты ғылыми зерттеулер жүргізіп жүрген ғалымдар, педагогтар, психологтар бар (Н.В.Кузьмина, Ф.Н.Гоноболін, В.А.Сластенин, А.И.Щербаков, Н.А.Сорокин). В.А.Сластениннің пікірі бойынша, мұғалім профилиограммасы мыналарды қамтиды:

- 1) қоғамның саяси сапалары;
- 2) әлеуметтік-психологиялық, этикалық-педагогикалық және ұстаздың жеке басының сапалары;
- 3) психологиялық және педагогикалық даярлық;
- 4) мамандық бойынша даярлық;
- 5) пән бойынша даярлық.

Болашақ маманның кәсіби құзіреттілігінің құрамына келесі мұғалімге тән кәсіби, даралық, қасиеттер болуы керек:

- іргелі және кіріктірілген білімдердің жоғары деңгейінің болуы;
- түйінделген іскерлікті, дағдыны, қабілетті меңгеруі;
- кәсіптік-педагогикалық қасиетке жаңаша көзқараспен қарауы;

- инновациялық технологияларды меңгеруі;
- педагогикалық міндеттерді шешудегі кәсіптік, шығармашылық іскерлігі;
- шығармашылық шеберлігі.

Сондықтан жоғары оқу орындарында кәсіби маман даярлауда педагогикалық практикаға ерекше көңіл бөлінеді. Мұғалім кадрларын кәсіби оқыту жүйесінде педагогикалық практика өте маңызды орын алады. Ол жоғары оқу орнындағы оқу-тәрбие үрдісінің басты бір бөлігі болып табылады да, болашақ мұғалімдердің теориялық дайындығы мен практикалық іс-әрекетін біріктіруін қамтамасыз етеді.

Кәсіби практика – білім алушының оқу пәні дәрежесінде білім кеңістігін құрайтын және оның кәсіби біліктілігін жетілдіруге мүмкіндік беретін маңызды сала.

Жоғары оқу орындарында кәсіби практика оқыту үдерісінде алынған, практикалық дағдысының қалыптасуын, теориялық білімді бекітуге, сонымен қатар озық тәжірибені игеруге бағытталған.

Оқыту үдерісінде кәсіби практика әр түрі мемлекеттік жалпыға міндетті білім беру стандартына және жұмыс оқу жоспарына сәйкес ұйымдастырылады: оқу – таныстыру оқу тілдік, үздіксіз, педагогикалық, өндірістік, диплом алды және т.б.

Оқу, оқу - таныстыру практикасының мақсаты – білім алушыларды жоғары оқу орнының қызметінің бағыттарымен таныстыру, жоғары оқу орнының іске асырылған білім беру бағдарламаларымен, оқылған мамандығы, болашақ кәсіби қызметінің мақсатымен және қызмет түрлерімен таныстыру. Оқу және оқу - таныстыру практикасының негізі оқу мекемелері, оқу шеберханалары, тағы басқа жоғары оқу орындарының оқу- қосымша бөлімшелері, сонымен қатар болашақ кәсіби қызметіне сәйкес ұйымдары болып табылады.

Педагогикалық практиканың бағдарламасы білім алушылардың кәсіптік-маңызды дағдыларына және құзыреттілігін қалыптастыруға бағытталған:

- жоспарлау, болжалдау, оқыту мен тәрбиелеу үдерістерінің негізгі компоненттерін талдауға;
- оқыту құралдарының дидактикалық мақсаты мен қызметі және қолданылатын әдісіне сәйкес дәрежесін анықтауға;
- әдістемелерді ұйымдастыру мен әртүрлі формаларын қолдану және оқуға;
- танымдық, еңбектік, қоғамдық, табиғатты қорғау, денсаулық сақтау, ойындық және басқа да оқушылар іс-әрекетінің түрлерін;
- оқушыларға оқу кезінде және тәрбие жұмысы барысында оның жеке дамуын іске асыруға;
- педагогикалық үдеріс жағдайына педагогикалық диагностика өткізуге;
- білім алушылардың іс-әрекет қорытындысы педагогтердің және өздерінің жасаған қызметтері бойынша бағаланады.

Өндірістік практиканың мақсаты түйінді құзіреттілігін бекіту, оқыту мамандығы бойынша практикалық дағды мен кәсіптік тәжірибе қалыптастыру болып табылады.

Диплом алды практикасының аралығында білім алушылардың практикалық базасына тиісті кәсіптік қызметі туралы нақты мағлұмат жиынын, диплом жұмысы тақырыбы бойынша практикалық мағлұматтарды іске асырады.

Болашақ маманның міндеті ғылым мен техниканың қарқынды дамып келе жатқан заманда өмір сүруге икемді, қоғам пайдасына қарай өзін - өзі толық жүзеге асыруға дайын білімді, шығармашылыққа бейім, құзіретті және бәсекеге қабілетті тұлғаны қалыптастыру.

Әр курстағы практиканың тапсырмалар жүйесі жыл сайын психологиялық-педагогикалық циклдар пәндерінің мазмұнына қарай біртіндеп күрделенеді. Олар ең алдымен болашақ мұғалімдердің мүмкіндігінше кәсіби бағытының деңгейін кетеруді (педагогикалық мамандыққа қызығушылығын, балаларға деген сүйіспеншілігін, жұмысқа жауапкершілік және шығармашылық қарым-қатынасты) қалыптастырады.

Педагогикалық практика үрдісінде келесі міндеттер шешімін табады:

- студенттерді мұғалім мамандығына деген қызығушылық пен сүйіспеншіліктің

тұрақтылығына

тәрбиелеу;

- нақты педагогикалық міндеттерді шешу барысында психологиялық-педагогикалық және арнайы білімдерді пайдалану үрдісін тереңдету, бекіту;
- болашақ мұғалімдердің кәсіби іскерлігі мен дағдыларын қалыптастыру және дамыту: педагогикалық қызметке шығармашылық, зерттеушілік ыңғайға бейімдеу.

Педагогикалық практиканың тиімділігінің негізгі шарттары - оның кәсіби бағыты, теориялық негізділігі, оқыту және тәрбиелеу сипаты, педагогикалық практиканың мазмұнына және ұйымдастырылуына комплексті тұрғыдан қарау, жүйелілік, оны өткізудегі қажеттілік. Педагогикалық практика кезінде студент келесі кәсіби педагогикалық іскерлік негіздерін меңгеруі тиіс:

- оқушылардың жас және жеке ерекшеліктерін және ұжымның әлеуметтік-психологиялық ерекшеліктерін ескере отырып, нақты оқу-тәрбие міндеттерін анықтау;
- оқушылардың дамуы мен тәрбиесін диагностикалау және жобалау мақсатында оқушы тұлғасы мен ұжымды зерттеу;
- педагогикалық қызметтің ағымдағы және болашақтағы жұмыстарды жоспарлауын жүзеге асыру (пән бойынша оқу және сыныптан тыс жұмыстар, әртүрлі іс-әрекеттерде т.б.);
- оқушылардың оқу-танымдық қызметінде басқарудың әртүрлі формалары мен әдістерін пайдалана алу және білім-тәрбие міндеттерін шешу;
- балалар ұжымын алға қойған міндеттерді орындауын ұйымдастыру (өз іс-әрекеті мен оқушылар іс-әрекетінің жүйелілігін анықтау, белсенділерді анықтау, ұжым мен белсенділердің қарым-қатынасын үйлестіру, бақылауды жүзеге асыру, жұмыстың қорытындыларын шығарып, оны талдау);
- мұғалімдермен, сынып жетекшілерімен, ата-аналармен және тәрбие ісіне қатысы бар барлық адамдармен дұрыс қарым-қатынаста болу;
- оқу-тәрбие жұмысын бақылау және талдау;
- ата-аналар арасында педагогикалық насихат жұмыстарын жүргізу.

Қорыта айтқанда, болашақ мұғалімнің кәсіби қалыптасуында практиканың алатын орны ерекше. Ол жоғары оқу орны мен мектеп арасындағы тығыз байланыстың нәтижесінде жүзеге асырылады. Нақты жүзеге асырудың тікелей жолы - студенттер үшін "Мектеп күні" өткізіледі. Бұл педагогикалық оқу орындарының студенттерінің алдына қойған міндеттерге жетудің тікелей жолы.

Балаларға деген сүйіспеншілік және олармен жұмыс істеуге ынта-ықылас болмайынша нағыз мұғалім болу мүмкін емес және ол өзінің педагогикалық шеберлігін де шыңдай алмайды. Оның негізгі бастамасы болашақ мұғалімді дайындау, қалыптастыру кезеңінде басталады. Бұл орайда педагогикалық практиканың алатын орны ерекше, өйткені қазіргі студент — болашақ ұстаз өзінің бейімділігін, шеберлігін, ыңғайлылығын, алған теориялық білімдерін мектеп өмірімен байланыстырып отырғанда ғана жүзеге асырады. Тек сонда ғана мұғалімге тән педагогикалық шеберлікке, іскерлікке жетуге жол ашылады.

Болашақ мамандардың тұлға ретінде қалыптасуында педагогикалық практиканың мәнін көтерудің бірнеше себебі бар: біріншіден, жоғары оқу орны қабырғасында өткізілген теориялық дайындықтар нәтижесі педагогикалық практика кезінде қолданылады да, оның жетістігі мен кемшілігі айқын көзге түседі. Екіншіден, педагогикалық практика кезінде студенттер оқушылармен тікелей қарым-қатынасқа түсу арқылы оның жеке дара ерекшеліктері мен қабілеттерін айқындайды, олардың мінез-құлықтарындағы кейбір кемшіліктерді түзетуге ұмтылады. Үшіншіден, педагогикалық практика кезінде студенттердің өзіндік «менінің» мәні арта түседі. «Мен білемін», «үйренемін», «үйретемін», «тәрбиелеймін», «қарым-қатынас жасай аламын» деген сияқты сенімі нығаяды.

«Қазақстан 2050» стратегиясында баса көрсетілгеніндей, білім алушыларымыздың білімін педагогикалық практика арқылы сапалы меңгеруі мақсатында, педагог

мамандарды даярлауда, жас ұрпақты тәрбиелеуде студенттер практикасына үлкен көңіл бөліп, білім ордасында алған теориялық білімдерін тәжірибеде ұштастыруы үшін бар мүмкіндіктер жасалуда.

#### **Пайдаланған әдебиеттер:**

1. Назарбаев Н.А. ҚР Президентінің «Қазақстан-2050» стратегиясы - қалыптасқан мемлекеттің жаңа саяси бағыты» атты Қазақстан халқына Жолдауы. - Астана, 2012.
2. Қазақстан Республикасы Білім беруді дамытудың 2011- 2020 жылдарға арналған Мемлекеттік бағдарламасы. – Астана, 2011
3. Л.Омарова. Педагогикалық практиканың маңызы. Қазақстан мектебі. №11, 2008ж.
4. С.Маусымбаев, Қ.Қасымханова. Пед.практика (тәжірибе): ұйымдастыру және өткізу. Қазақстан мектебі, № 7. 2005 ж.
5. С.Әбенбаев. Тәрбие теориясы мен әдістемесі. Алматы, 2004ж.
6. С.Г.Губашева, А.Ж.Отарбай. Тәрбие жұмысының әдістемесі. Алматы, 2004ж.